

ANALIZA POJAVNIH OBLIKA PROBLEMA U PONAŠANJU KOD DJECE I MLADIH U INSTITUCIJSKOM TRETMANU DOMA ZA ODGOJ DJECE I MLADEŽI KARLOVAC

Duško Dragojević

Duško Jaković

Dom za odgoj djece i mladeži Karlovac

✉ E-mail: dusko.jakovic@gmail.com

SAŽETAK

Ovim radom željeli smo detaljnije prikazati frekvencije problema u ponašanju djece i mladih smještenih u Dom za odgoj djece i mladeži Karlovac u razdoblju od 2013. do 2020. Cilj je bio ustanoviti koji su najzastupljeniji pojavni oblici problema u ponašanju u toj populaciji te postoji li razlika u frekvenciji pojava oblika problema u ponašanju smještene djece i mladih u razdoblju od 2017. do 2020. u odnosu na četverogodišnje razdoblje prije toga od 2013. do 2016. Dodatno smo željeli ustanoviti postoji li razlika u frekvenciji pojava oblika problema u ponašanju među korisnicima i korisnicama te je li ta razlika konstantna u obama gore navedenim razdobljima.

U razdoblju od osam godina odgajatelji su evidentirali frekvencije problema u ponašanju, grupirane u devet pojava oblika. Pokazalo se da su kod dvaju pojava oblika problema u ponašanju – konzumacije alkohola te skitnje i bijega iz ustanove, rezultati u razdoblju od 2017. do 2020. značajno niži u odnosu na razdoblje od 2013. do 2016. dok kod ostalih sedam pojava oblika nije bilo značajnih razlika. Svega u jednom pojavnim obliku – agresivnost usmjerena prema vršnjacima, rezultat je viši u novijem razdoblju, ali ne značajno u odnosu na ranije. Također, ustanovilo se da kod sedam pojava oblika problema u ponašanju nije bilo značajnih razlika između korisnika i korisnica. U dvama pojavnim oblicima problema u ponašanju – devastiranju prostora i opreme te konzumaciji alkohola korisnici su imali značajno više rezultate u odnosu na korisnice. Kod triju pojava oblika problema u ponašanju – suicidalna i autoagresivna ponašanja, rizična seksualna ponašanja te skitnja i bijeg iz ustanove, korisnice ostvaruju više rezultate (iako ne i statistički značajno) u odnosu na korisnike. Pokazalo se da razlike u frekvencijama pojava oblika problema u ponašanju među korisnicima i korisnicama nisu konstantne u obama razdobljima evidentiranja i da je razlika prema spolu sve manja.

Zaključno, ti pokazatelji upućuju da planiranje institucijskoga tretmanskog rada s korisnicima i korisnicama s problemima u ponašanju evidentno treba prilagoditi individualnim karakteristikama i potrebama svakog od njih, pri čemu su generacijska pripadnost te spol čimbenici na koje treba obratiti pozornost. Sveobuhvatna procjena problema u ponašanju djece i mladih u institucijskom tretmanu nameće potrebu za učestalom modifikacijom tretmanskih pristupa i širenjem spektra intervencija.

Ključne riječi: problemi u ponašanju, institucijska skrb, individualni plan tretmana

UVOD

Problemi u ponašanju

Termin problemi u ponašanju definiran je od više struka, a razlike u definiranju proizlaze iz različitosti u pristupu. Neke se definicije temelje na fenomenološkom, neke na etiološkom aspektu, dok dio njih polazi od potrebe interveniranja društva u odgoj i socijalizaciju djeteta (Bašić, Koller-Trbović i Uzelac, 2004). Najkonciznija definicija ističe krovni pojam za kontinuum oblika ponašanja od jednostavnijih, manje težine i opasnosti/štetnosti za sebe ili druge, do onih definiranih i/ili sankcioniranih propisima i često težih po posljedicama i potrebama za tretmanom (Koller-Trbović, Žižak i Jeđud Borić, 2011). Sve do 2011. za tu su se pojavu koristili terminima poremećaji ponašanja i poremećaji u ponašanju, a od tada se uglavnom univerzalno koristi termin problemi u ponašanju. Uz takva ponašanja vezane su posljedice i stanja koja treba usmjeravati, mijenjati i rješavati. Za utvrđivanje problema u ponašanju potrebno je udovoljiti brojnim kriterijima, među kojima se osobito ističu sljedeći: trajanje, intenzitet, prisutnost u određenoj sredini, prisutnost većeg broja različitih problema, socijalni ili kulturni kriterij, hitnost intervencije te poduzete intervencije i njihovi rezultati (Bašić i sur., 2004).

Razvoj problema u ponašanju u pravilu se odlikuje porastom broja manifestiranih ponašanja, pojavom novih modaliteta te ozbiljnošću problema, čime uspješnost intervencija ima manje uspjeha. Sad već ustaljenu podjelu problema djece i mladih na eksternalizirane i internalizirane postavio je Achenbach (1966, prema Achenbach, 1993). Eksternalizirani problemi u ponašanju su evidentniji te ih zapravo i laici i stručnjaci jednostavnije uočavaju. Krstanović (2016) navodi da su internalizirani ili pretežito pasivni problemi u ponašanju oni koji se odnose na ponašanja koja se pretjerano kontroliraju i usmjerena su prema sebi. Za eksternalizirane je probleme rašireno mišljenje da čine više štete za okolinu i usko se vežu uz pojam delinkvencije. Mladi s eksternaliziranim problemima prije ulaze u neki oblik tretmana dok simptomi internaliziranih problema često ostanu nezapaženi i mogu rezultirati brojnim poteškoćama u kasnijoj, odrasloj dobi (Maglica i Džanko, 2016).

Radeći u sustavu koji skrbi o djeci i mladima s problemima u ponašanju često se susrećemo s ocjenama da su današnja djeca i mladi više ili manje zahtjevni u odnosu na ranije naraštaje. Ono što smatramo važnijim od tih procjena je da svako vrijeme nosi svoje specifičnosti te rad s djecom i mladima u današnje vrijeme svakako zahtijeva drugačiji i suvremeniji pristup u odnosu na ranije. Suvremena proučavanja internaliziranih i eksternaliziranih problema u ponašanju kod djece i mladih govore o nemogućnosti odvojena pogleda na njih. Lebedina Manzoni (2007) smatra da problemi nisu međusobno isključivi te je u više navrata utvrđena njihova pozitivna veza. Proučavajući socioanamnestičke podatke djece i mladih koji koriste usluge ustanova socijalne skrbi dolazi se do saznanja da su obiteljske okolnosti kod većine bile ili su još uvijek izrazito nepovoljne te su nedvojbeno vodile stresu i traumi. Thomas, (2007, prema Maurović, 2015), ističe da se broj stresora pokazao značajnim čimbenikom u objašnjavanju razvojnih ishoda djece i adolescenata posebice vezano uz probleme u ponašanju.

Zbog svoje složenosti problemi u ponašanju zahtijevaju sveobuhvatan tretman. Tretman se definira kao dinamičan i planiran proces sačinjen od niza intervencija usmjerenih na postizanje određenih pozitivnih pomaka kod samog djeteta i u njegovoj sredini (Koller-Trbović, 1999). Polazeći u

prvom redu od potreba djece i mladih, u procesu programiranja i provođenja tretmana sudjeluju stručnjaci (koje smatramo nositeljima tretmana) te korisnici i njihovi roditelji/skrbnici kao aktivni sudionici procesa.

U postupanju prema djeci i mladima s problemima u ponašanju, centar za socijalnu skrb može pružati različite usluge – od izvaninstitucijskih do institucijskih – uslugu savjetovanja i pomaganja obitelji, timske procjene, uslugu boravka, smještaja ili organiziranog stanovanja u ustanovi socijalne skrbi (Koller-Trbović, Miroslavljević i Jeđud Borić, 2017).

USTANOVA SOCIJALNE SKRBI / DOM ZA ODGOJ DJECE I MLADEŽI KARLOVAC

Jedan od oblika rada s djecom i mladima s problemima u ponašanju uključuje i tretmanski rad uslugom smještaja u ustanovi socijalne skrbi. U skladu s čl. 115 st. 1. Zakona o socijalnoj skrbi (NN 18/22), djetetu ili mlađoj punoljetnoj osobi s problemima u ponašanju može se priznati pravo na uslugu smještaja radi provođenja psihosocijalnih tretmana. Svako odvajanje pojedinca iz njegove svakodnevne okoline može izazvati stres, naročito kod djece. Razdvajanje djece od svojih obitelji i njihovo smještavanje u institucijski oblik skrbi je intervencija na samom kraju spektra koja se koristi kada su sve druge mogućnosti u lokalnoj zajednici iscrpljene (Gazilj, Borić i Ćosić, 2021). Možemo reći da je uloga odgajatelja u izravnom radu s djecom i adolescentima s problemima u ponašanju jedna od najizazovnijih radnih uloga. Svakodnevno se susreću s mladim osobama koje imaju široki spektar socijalnih, emocionalnih i ponašajnih poteškoća. Njihova misija je da pruže sigurnost, da odgovore na široki spektar potreba adolescenata i da rade na njihovoj resocijalizaciji i povratku u obitelj i zajednicu (Silva i Gaspar, 2014). Od ranije je poznato da je kvalitetan odnos odgajatelja s korisnikom važan preduvjet za uspješno provođenje tretmana. Upravo na tragu toga, djeca smještena u ustanove ili udomiteljske obitelji kao izvore podrške najčešće navode odgajatelje, tj. udomitelje, i to gotovo u istom omjeru u kojem djeca iz opće populacije navode roditelje (Kregar, 2004).

Gilligan (1999, prema Sladović Franc, 2003) navodi da institucijska skrb za djecu ima četiri odvojene, ali paralelne funkcije:

1. održavanje – zadovoljavanje temeljnih tjelesnih i psihičkih razvojnih potreba
2. zaštitu – sprečavanje daljnjeg zlostavljanja i/ili drugih oblika ugroženosti
3. kompenzaciju – oporavak od stresnih i traumatskih događaja
4. pripremu – osposobljavanje za povratak u obitelj.

Dom za odgoj djece i mladeži Karlovac ustanova je socijalne skrbi s dugom povijesti, osnovana 1957. Uslugu pruža u okviru Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike. Djelatnosti unutar doma organiziraju se i obavljaju u ustrojstvenim jedinicama koje obuhvaćaju specifične usluge:

1. Odjel timske procjene i smještaja:

- Privremeni smještaj radi provođenja psihosocijalnih programa djeci ili mlađim punoljetnim osobama s problemima u ponašanju
- Smještaj u malim skupinama dječacima u dobi od 10 do 15 godina

- Multidisciplinarna procjena
- Smještaj u kriznim situacijama (prihvat) djeci i mladeži s problemima u ponašanju koji se zateknu u skitnji, kao i djeci bez pratnje, stranim državljanima ili onima bez državljanstva

2. Odjel boravka, organiziranog stanovanja i savjetovanja:

- Cjelodnevni i poludnevni boravak kod pružatelja usluga
- Poludnevni boravak u školi
- Organizirano stanovanje uz povremenu podršku
- Usluga psihosocijalne podrške pojedincu, obitelji ili udomitelju.

Aktualno se usluga smještaja u Domu za odgoj djece i mladeži Karlovac pruža za jednu žensku odgojnu grupu (kapaciteta osam mjesta) te dvije muške odgojne grupe (ukupnog kapaciteta od dvanaest mjesta – starija muška odgojna grupa za šest korisnika i mala skupina za šest korisnika) uz jedno dodatno mjesto u muškoj, odnosno ženskoj odgojnoj grupi za smještaj u kriznim situacijama (prihvat).

Za svakog korisnika Doma za odgoj djece i mladeži Karlovac izrađuje se individualni plan i program u kojem su sadržani osnovni tretmansi ciljevi te se određuju prioritete specifičnih potreba. Tretman se programira i provodi u skladu s poznatim načelima iz stručne literature – načelo individualizacije, načelo dinamičnosti i kontinuiranosti, načelo poštovanja prirodnosti, načelo usmjerenosti na pozitivno, načelo realnosti u postavljanju zadataka i ciljeva tretmana, načelo suradnje, načelo konkretizacije te načelo temeljenja programa na teorijskim konceptima i stalna edukacija stručnjaka u provedbi (Koller- Trbović, 1999). Programi za pojedinog korisnika/korisnicu izrađuju se za svaku školsku godinu i redovito se evaluiraju.

Svake kalendarske godine izrađuje se i godišnji plan i program rada na razini ustanove te izvješće s evaluacijom plana i programa. Jedan od pokazatelja stanja za određenu kalendarsku godinu je i evaluacija problema u ponašanju djece i mladih koja se provodi za korisnike smještaja radi provođenja psihosocijalnih programa, smještaja u malim skupinama te privremenog smještaja u kriznim situacijama (prihvat) – u dijelu koji se odnosi na djecu i mlade, hrvatske državljanke. Evaluacija problema u ponašanju provodi se na način da se za svaku odgojnu grupu ustanove frekvencije pojava oblika problema u ponašanju. Upravo te frekvencije pojava oblika problema u ponašanju, koje smo grupirali u devet područja, predstavljale su interes našeg rada. U nastavku ćemo ih ukratko predstaviti.

Otuđivanje tuđe imovine obuhvaća aktivnosti mlade osobe koje se odnose na uzimanje tuđih stvari bez pitanja, bilo da je riječ o krađi stvari od drugih korisnika ustanove, stručnih radnika, roditelja, učenika iz razreda, nepoznatih osoba, uzimanju stvari iz trgovine bez plaćanja ili s javnih dobara.

Agresivnost usmjerena prema vršnjacima predstavlja namjeran agresivni čin prema drugom korisniku, učeniku, maloljetnom članu obitelji, poznatom vršnjaku ili nepoznatom djetetu ili mladoj osobi radi izazivanja fizičke ili psihičke boli, stjecanja prednosti ili pogodnosti, kratkoročne dobiti, osjećaja superiornosti i postizanja zastrašenosti ili poniženosti drugih. Agresivnost usmjerena prema

autoritetu predstavlja namjeran agresivni čin prema roditelju, odraslom članu obitelji, odgajatelju, drugom djelatniku doma, učitelju i službenoj osobi.

Suicidalna i autoagresivna ponašanja obuhvaćaju verbaliziranje suicidalnih misli i namjera, razne oblike samoozljeđivanja, prijetnji suicidom i pokušaje suicida.

Devastiranje prostora i opreme predstavlja namjerno ili nemarom izazvano uništavanje predmeta i imovine u vlasništvu drugih osoba, domskom, javnom ili zajedničkom vlasništvu.

Zlouporaba opojnih sredstava obuhvaća izravnu konzumaciju, naknadnu spoznaju o konzumaciji i posjedovanje opojnih sredstava, a može uključivati i namjeru distribucije.

Konzumacija alkohola obuhvaća izravnu konzumaciju u ustanovi ili spoznaju o konzumaciji tijekom boravka u obitelji i izvan ustanove.

Rizična seksualna ponašanja su ona koja odstupaju od očekivanog u odnosu na dob (promiskuitetno ponašanje, ulasci u česte spolne odnose s različitim osobama, nezaštićeni spolni odnosi, zamjena seksualnih usluga za novčanu naknadu).

Skitnja i bijeg iz ustanove predstavljaju samovoljne i nedopuštene odlaske iz odgojne ustanove ili izbivanje duže od dopuštenog vremena.

Iako su za svako od tih područja u literaturi dostupna istraživanja provedena na uzorku djece i mladih obaju spolova, u svim, osim jednom pojavnim obliku, podatci iz literature odnosili su se na populaciju djece i mladih koji nisu smješteni u instituciju. Iz tog razloga ćemo ta istraživanja spomenuti ovdje u uvodu, a naše rezultate u raspravi u većini pojavnih oblika nastojati objasniti dodatnim uvidom u internu dokumentaciju pojedinih korisnika i korisnica, prisutnim trendovima u društvu te ostalim pokazateljima koje sa stručnog aspekta smatramo relevantnim.

Za pojavni oblik otuđivanja tuđe imovine dostupno nam je istraživanje koje su proveli Vrselja, Sučić i Franc (2009) na uzorku 1823 učenika osnovnih škola s područja grada Zagreba. Rezultati dobiveni u tom istraživanju govore da je pojavnost djela krađe veća među učenicima nego učenicama. Pri tome se najveći broj krađa odnosio na manje vrijednosti – do 20 kn, a najmanji broj krađa uključivao je provalu. Udio učenika koji nisu počinili ni jedno od obuhvaćenih djela krađe kreće se u rasponu od 92,2% (peti razredi) do 69,7% (sedmi razredi), a udio učenica od 98,2% (peti razredi) do 82,9% (osmi razredi), što upućuje na nešto veću pojavnost krađa među populacijom djece i mladih muškog spola. Istraživanje Šakić i sur. (2002) provedeno na 2823 ispitanika koji čine reprezentativni uzorak učenika srednjih škola u Republici Hrvatskoj 1998. godine također govori da su mladići skloniji otuđivanju imovine u odnosu na djevojke. Za pojavni oblik agresivnost usmjerena prema vršnjacima dostupno nam je istraživanje Vrselja i sur. (2009) koje je provedeno na uzorku učenika viših razreda srednje škole. Autori ističu da je od svih oblika nasilja relativno najveća pojavnost tučnjave u grupi čija zastupljenost među učenicima kontinuirano raste s uzrastom, dok je kod učenica zastupljenost od tri do pet puta manja te ostaje podjednaka u svim razredima. Za pojavni oblik agresivnosti usmjerene prema autoritetu dostupno nam je istraživanje Šakića i sur. (2002) provedeno na uzorku srednjoškolaca koje upozorava na to da mladići imaju značajno više rezultate na čimbeniku koji su činile dvije čestice vezane uz ovaj pojavni oblik „Udario ili prijetio da će udariti roditelja“ te „Udario ili prijetio da će udariti nastavnika ili odraslu osobu u školi“. Ve-

zано uz pojavni oblik suicidalnih i autoagresivnih ponašanja dostupno nam je istraživanje Misera (2016) provedenog na populaciji srednjoškolaca u kojem su dobiveni rezultati da su adolescentice sklonije iskazivati simptome depresivnosti i emocionalnih teškoća u odnosu na adolescente, čime predstavljaju i rizičniju skupinu za razvoj internaliziranih problema u ponašanju. Slično govori i Krstanović (2016) u svojem radu navodeći da internalizirani problemi upozoravaju na znatno veći kontinuitet kod djevojčica. Za pojavni oblik devastiranje prostora i opreme dostupno nam je već ranije navedeno istraživanje Vrselja i sur. (2009) provedeno među učenicima viših razreda osnovnih škola s područja grada Zagreba u kojem se dolazi do podataka da djela vandalizma koja su bila podijeljena na namjerno oštećivanje školske imovine, namjerno oštećivanje imovine grada, mjesta, pisanje/crtanje grafita i namjerno oštećivanje imovine druge osobe, na generalnoj razini i pojedinačno u većoj mjeri čine dječaci u odnosu na djevojčice. Vezano uz pojavni oblik zlouporaba opojnih droga dostupno nam je istraživanje „Nadziranje budućnosti“ među američkim adolescentima koje govori o tome da dolazi do smanjena uzimanja psihoaktivnih tvari u odnosu na kraj prošlog stoljeća, a navode i podatak da su muški adolescenti skloniji konzumaciji psihoaktivnih tvari u odnosu na svoje vršnjakinje (Wicks-Nelson i Israel, 2021). Već ranije spomenuto istraživanje Šakić i sur. (2002) na populaciji srednjoškolaca govori o tome da mladići imaju značajno više rezultate na čimbeniku koji su činile i dvije čestice vezane uz ovaj pojavni oblik „Prodavao sam jače droge (heroin, kokain, LSD)“ te „Prodavao sam marihuanu ili hašiš“. U pogledu pojavnog oblika konzumiranja alkoholnih pića kod djece i mladih adolescenata, dostupan nam je podatak za populaciju učenika viših razreda osnovne i nižih razreda srednje škole u kojem je navedeno da je prisutan trend smanjenja pijenja kod mladih obaju spolova u brojnim zemljama pa i Hrvatskoj u razdoblju od 2014. do 2018. što je posljedica efikasne implementacije više regulatornih mjera koje zabranjuju prodaju alkohola maloljetnicima, povećanje cijene alkoholnih pića te osiguravaju okruženje bez alkohola (HZJZ, 2020). Provedeno istraživanje Bezinović i suradnika (2019) na razini srednjoškolaca u svim županijskim srednjim školama Primorsko-goranske županije govori da su spolne razlike u konzumaciji alkohola prisutne samo u konzumaciji piva (mladići više konzumiraju), dok djevojke i mladići u podjednakoj mjeri piju vino i žestoka alkoholna pića. U pogledu pojavnog oblika rizičnog seksualna ponašanja dostupno nam je istraživanje Bračulj (2015) na populaciji adolescenata s područja Zagreba u kojem su dobiveni rezultati o nepostojanju značajnih razlika između mladića i djevojaka u seksualnom iskustvu s obzirom na godine i broj partnera, na gotovo svim varijablama. U slučaju pojavnog oblika skitnja i bijeg iz ustanove, dostupno nam je istraživanje provedeno na populaciji djece i mladih u domovima za odgoj na području Hrvatske od strane Ratkajec Gašević, Maurović i Zalović (2017). Istraživanje pokazuje da djevojke bježe češće od mladića iz ustanova.

SVRHA I CILJEVI RADA

Riječ je o radu koji je usmjeren na analizu problema u ponašanju djece i mladih u institucijskom tretmanu u odgojnoj ustanovi. Takvih istraživanja na području Hrvatske u posljednjih nekoliko godina ima relativno malo. Autori su ostvarili višegodišnje iskustvo u radu s djecom i mladima s problemima u ponašanju te im je prije svega namjera bila dati doprinos u pronalasku smjernica za unapređenje praktičnog rada s djecom i mladima s problemima u ponašanju u institucijskom tretmanu.

U skladu sa svrhom rada, postavljeni su sljedeći ciljevi:

- ispitati koji su najviše, a koji najmanje rašireni pojavnici problema u ponašanju kod djece i mladih u institucijskom tretmanu Doma za odgoj djece i mladeži Karlovac
- ispitati postoje li razlike pojava oblika problema u ponašanju kod djece i mladih u institucijskom tretmanu Doma za odgoj djece i mladeži Karlovac između dvaju promatranih razdoblja (od 2013. do 2016.g.) i (od 2017. do 2020.) na razini cijele populacije smještaja te posebno za korisnike, odnosno korisnice
- ispitati postoje li razlike između korisnika i korisnica u manifestaciji pojava oblika problema u ponašanju te kakve su razlike po spolu bile u svakom od dvaju promatranih razdoblja (od 2013. do 2016., odnosno od 2017. do 2020.).

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Uzorak

Uzorak za evidentirana ponašanja činili su svi korisnici (dvije muške odgojne grupe) i korisnice (jedna ženska odgojna grupa) koji su tijekom razdoblja od osam godina – od početka 2013. do kraja 2020. ostvarivali uslugu smještaja u Domu za odgoj djece i mladeži Karlovac. To razdoblje uzeto je iz razloga što je početkom 2013. ažuriran obrazac praćenja frekvencija pojava oblika problema u ponašanju i koji se u nepromijenjenom obliku primjenjivao osam godina, odnosno do kraja 2020. Prosječan broj korisnika i korisnica usluge smještaja po kalendarskoj godini koji su udovoljavali kriteriju za istraživanje kretao se s obzirom na fluktuaciju korisnika od 25 do 30 jer su se prijemi i otpusti planirano ili izvanredno realizirali tijekom cijele kalendarske godine (najviše početkom nove školske godine). Omjer korisnika u odnosu na korisnice tijekom godina kretao se 60 : 40, odnosno 65 : 35 u korist korisnika.

S obzirom na to da su frekvencije nekih pojava oblika ponašanja bile izrazito niske za pojedinačne godine radi ostvarivanja valjane statističke obrade grupirali smo frekvencije pojava oblika problema u ponašanju na osnovi njihove manifestacije u dvije grupe po četiri godine – razdoblje od 2013. do 2016., koje smo nazvali PRIJE te razdoblje od 2017. do 2020. koje smo nazvali SAD.

Prosječan broj korisnika i korisnica prema dobi iznosio je za razdoblje od 2013. do 2016., nazvano PRIJE 15,8 godina, a za razdoblje od 2017. do 2020. nazvano SAD 15,6 godina. Ukupan broj smještene djece i mladih u razdoblju PRIJE iznosio je 114, od kojih su bile 44 korisnice i 70 korisnika. Ukupan broj smještene djece i mladih u razdoblju SAD iznosio je 116, od kojih je bilo 47 korisnica

i 69 korisnika. U razdoblju PRIJE prosječna dužina boravka djece i mladih u ustanovi iznosila je 2 godine, 1 mjesec i 14 dana, a u razdoblju SAD prosječna dužina boravka u ustanovi iznosila je 1 godinu, 11 mjeseci i 2 dana.

Postupak

Podatke o pojavnim oblicima problema u ponašanju prikupljali su tijekom osam godina odgajatelji grupa smještaja na način da su isti uvidom u pisana zapažanja za pojedinog korisnika ili korisnicu te uvidom u knjigu dnevne evidencije, u odgovarajući obrazac unosili frekvenciju pojedinih pojava oblika problema u ponašanju pojedinačno za svakog korisnika ili korisnicu. Isto se provodilo početkom mjeseca za prethodni mjesec te se time dobila frekvencija pojava oblika problema u ponašanju za pojedinog korisnika/korisnicu na mjesečnoj razini. Na kraju kalendarske godine zbrajali su se mjesečni rezultati te su činili godišnji pregled frekvencija pojava oblika problema u ponašanju za pojedinog korisnika ili korisnicu. Članovi Stručnog tima ustanove početkom kalendarske godine prikupljali su od odgajatelja grupa navedene obrasce za prethodnu godinu te izračunavali frekvencije problema u ponašanju za odgojnu grupu na godišnjoj razini.

Nakon što su prikupljeni svi podatci za navedeno razdoblje, za potrebe ovog rada proveli su se postupci deskriptivne analize podataka te t-test za nezavisne uzorke da bi se utvrdilo postojanje statistički značajnih razlika na razini vjerojatnosti $p < 0,05$.

Mjerni instrument

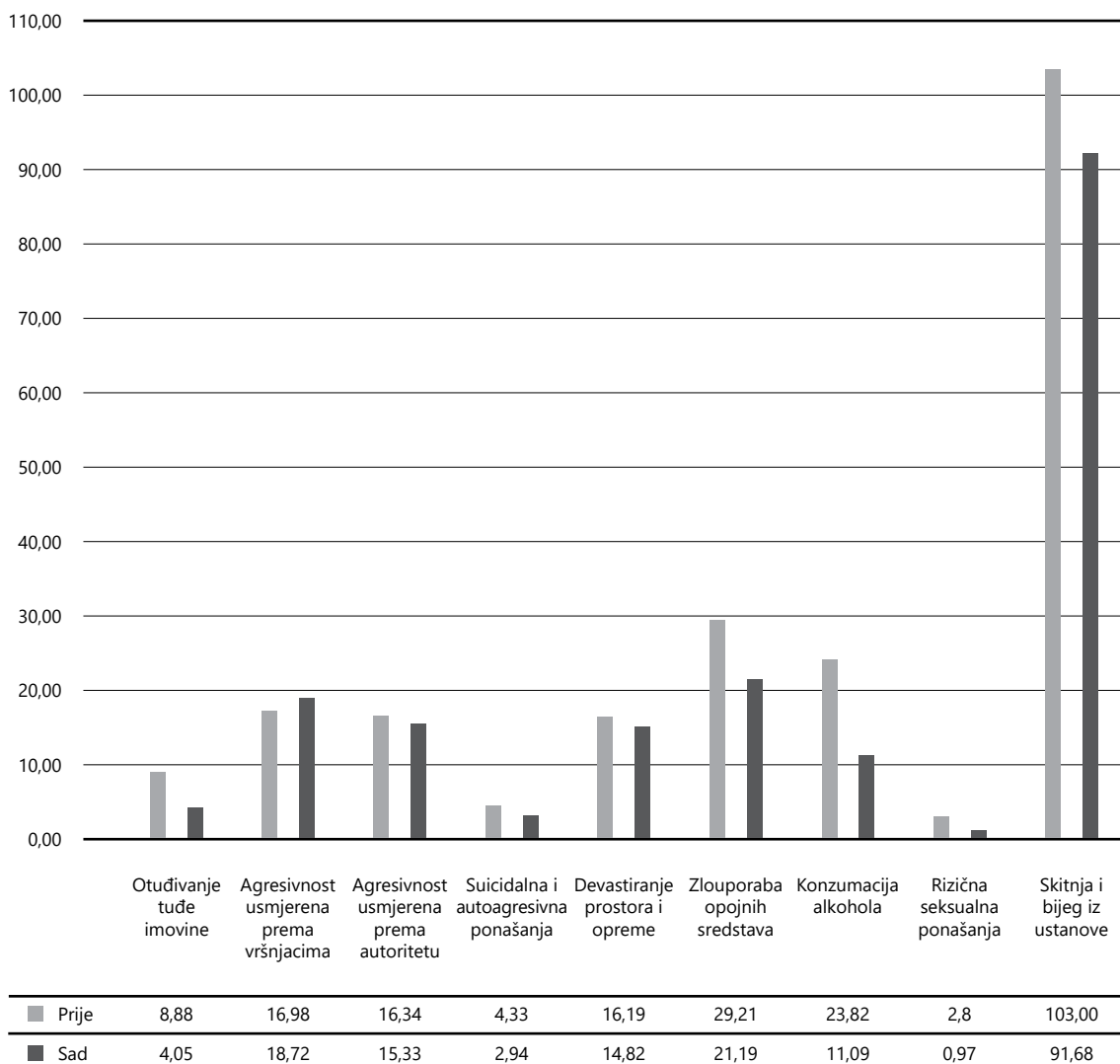
Obrazac za evidentiranje frekvencija problema u ponašanju sadržavao je, kako je i spomenuto u uvodu rada, devet pojava oblika problema u ponašanju. Pojavni oblici usklađeni sa socijalnopedagoškim kriterijima koji čine konstrukt problema u ponašanju, u našem slučaju su:

- otuđivanje tuđe imovine
- agresivnost usmjerena prema vršnjacima
- agresivnost usmjerena prema autoritetu
- suicidalna i autoagresivna ponašanja
- devastiranje prostora i opreme
- zlouporaba opojnih droga
- konzumiranje alkohola
- rizična seksualna ponašanja
- skitnja i bijeg iz ustanove.

Prikaz obrasca koji su popunjavali odgajatelji i na osnovi kojeg su prikupljeni svi podatci dostupan je u Prilogu 1. na kraju rada.

REZULTATI

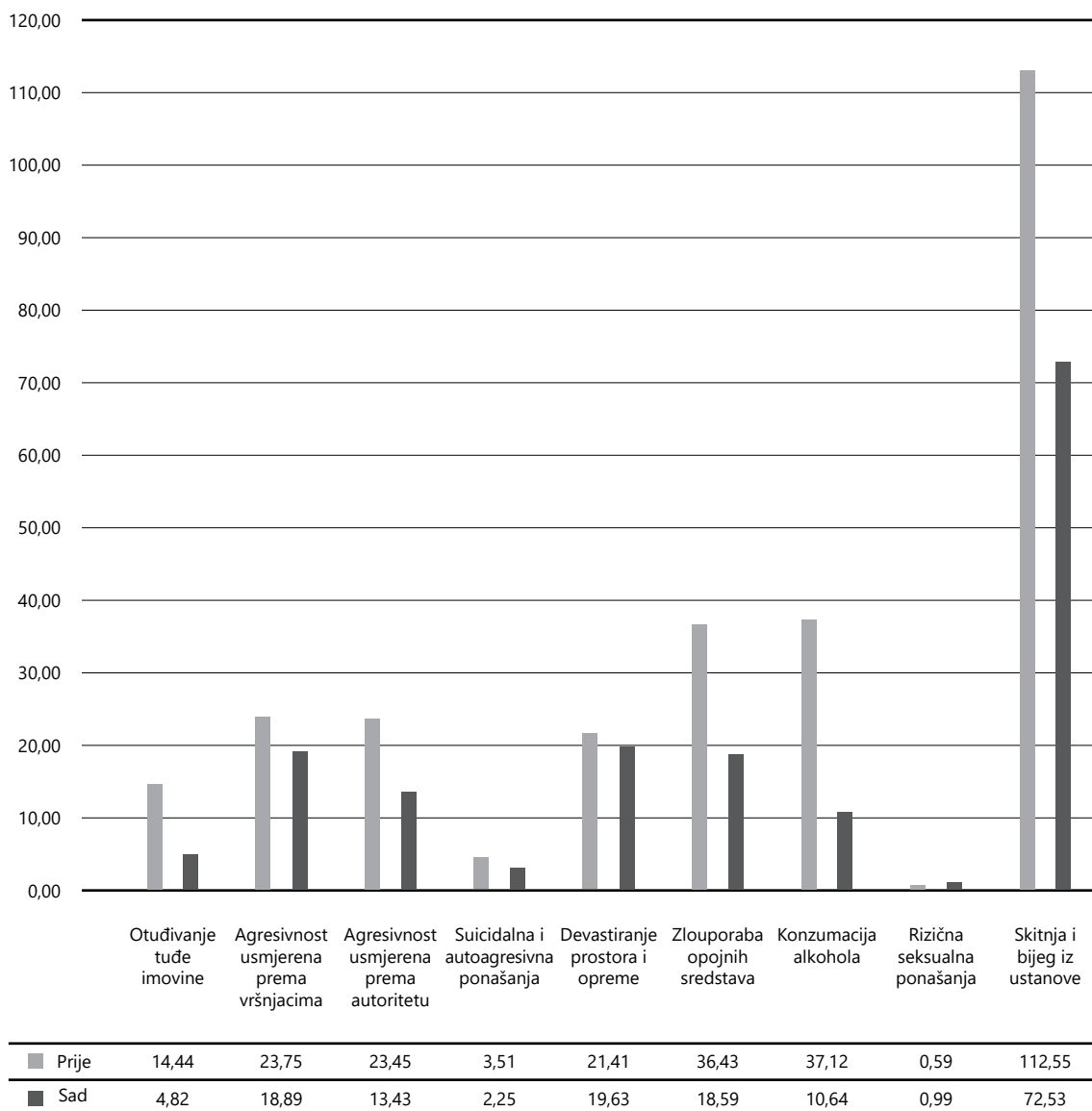

Graf 1. Frekvencije problema u ponašanju (prije i sada)

Kada promotrimo frekvencije pojava oblika problema u ponašanju svih korisnika i korisnica za razdoblje PRIJE, vidljivo je da je najviše manifestirana skitnja i bijeg iz ustanove (103,00), zatim zloupotreba opojnih sredstava (29,21) pa konzumacija alkohola (21,19). Za razdoblje SAD vidljivo je da su korisnici i korisnice najviše manifestirali skitnju i bijeg iz ustanove (91,68), zloupotrebu opojnih sredstava (21,19) i agresivnost usmjerenu prema vršnjacima (18,72). Najmanje su se u razdoblju PRIJE manifestirala rizična seksualna ponašanja (2,80), suicidalna i autoagresivna ponašanja (4,33) i otuđivanje tuđe imovine (8,88). U razdoblju SAD korisnici i korisnice su također najmanje manifestirali rizična seksualna ponašanja (0,97), suicidalna i autoagresivna ponašanja (2,94) i otuđivanje tuđe imovine (4,05).

Ako usporedimo rezultate u razdobljima PRIJE i SAD vidljivo je da su kod svih pojava oblika frekvencije u razdoblju SAD niže, izuzev agresivnosti usmjerene prema vršnjacima, koja je viša. Prove-

denim t-testom za male nezavisne uzorke utvrđeno je postojanje značajne razlike samo u pojavnim oblicima konzumacije alkohola te skitnje i bijega iz ustanove ($p < 0,05$) – kod obaju pojava oblika rezultati su u razdoblju SAD značajno niži.

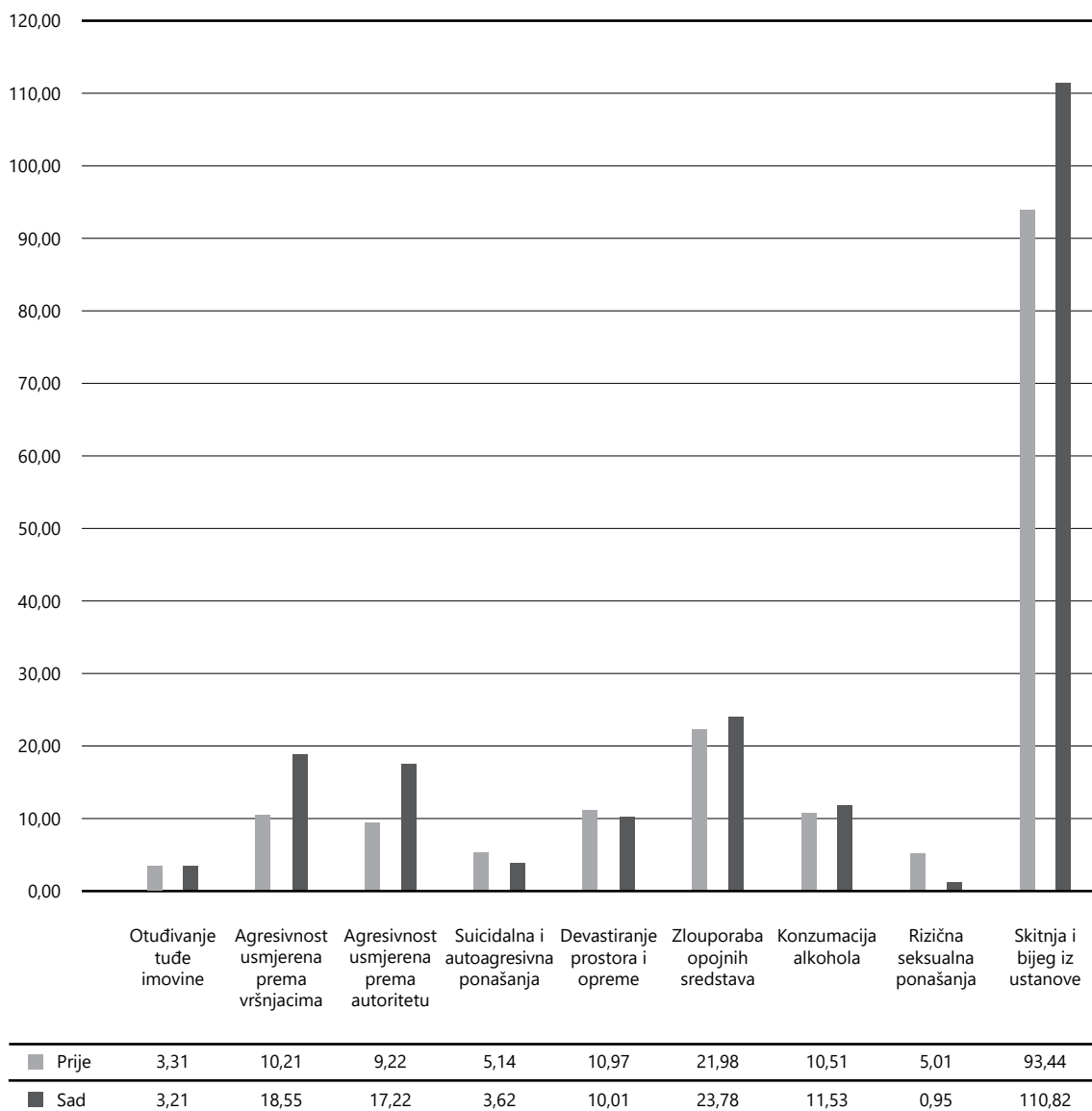

Graf 2. Frekvencije problema u ponašanju (prije i sada) – muški korisnici

Kada promotrimo pojavne oblike problema u ponašanju samo za mušku populaciju u razdoblju PRIJE, vidljivo je da je najviše manifestirana skitnja i bijeg iz ustanove (112,55), zatim konzumacija alkohola (37,12) pa zlouporaba opojnih sredstava (36,43). Za razdoblje SAD vidljivo je da je najviše manifestirana skitnja i bijeg iz ustanove (72,53), zatim devastiranje prostora i opreme (19,63) pa agresivnost usmjerena prema vršnjacima (18,89). Najmanje su u razdoblju PRIJE korisnici manifestirali rizična seksualna ponašanja (0,59), suicidalna i autoagresivna ponašanja (3,51) te otuđivanje tuđe imovine (14,44). U razdoblju SAD najmanje su manifestirana ista tri pojava oblika – rizična seksualna ponašanja (0,99), suicidalna i autoagresivna ponašanja (2,25) te otuđivanje tuđe imovine (4,82).

Ako usporedimo rezultate za mušku populaciju u razdobljima PRIJE i SAD vidljivo je da su kod svih pojavnih oblika frekvencije u novije vrijeme niže, izuzev rizičnih seksualnih ponašanja u kojem su više.

Provedenim t-testom za male nezavisne uzorke utvrđeno je postojanje značajne razlike u pojavnim oblicima otuđivanja tuđe imovine, agresivnosti usmjerene prema autoritetu, zlouporabi opojnih sredstava, konzumaciji alkohola, skitnji i bijegu iz ustanove ($p < 0,05$) te je kod svih pet pojavnih oblika rezultat u razdoblju SAD značajno niži.

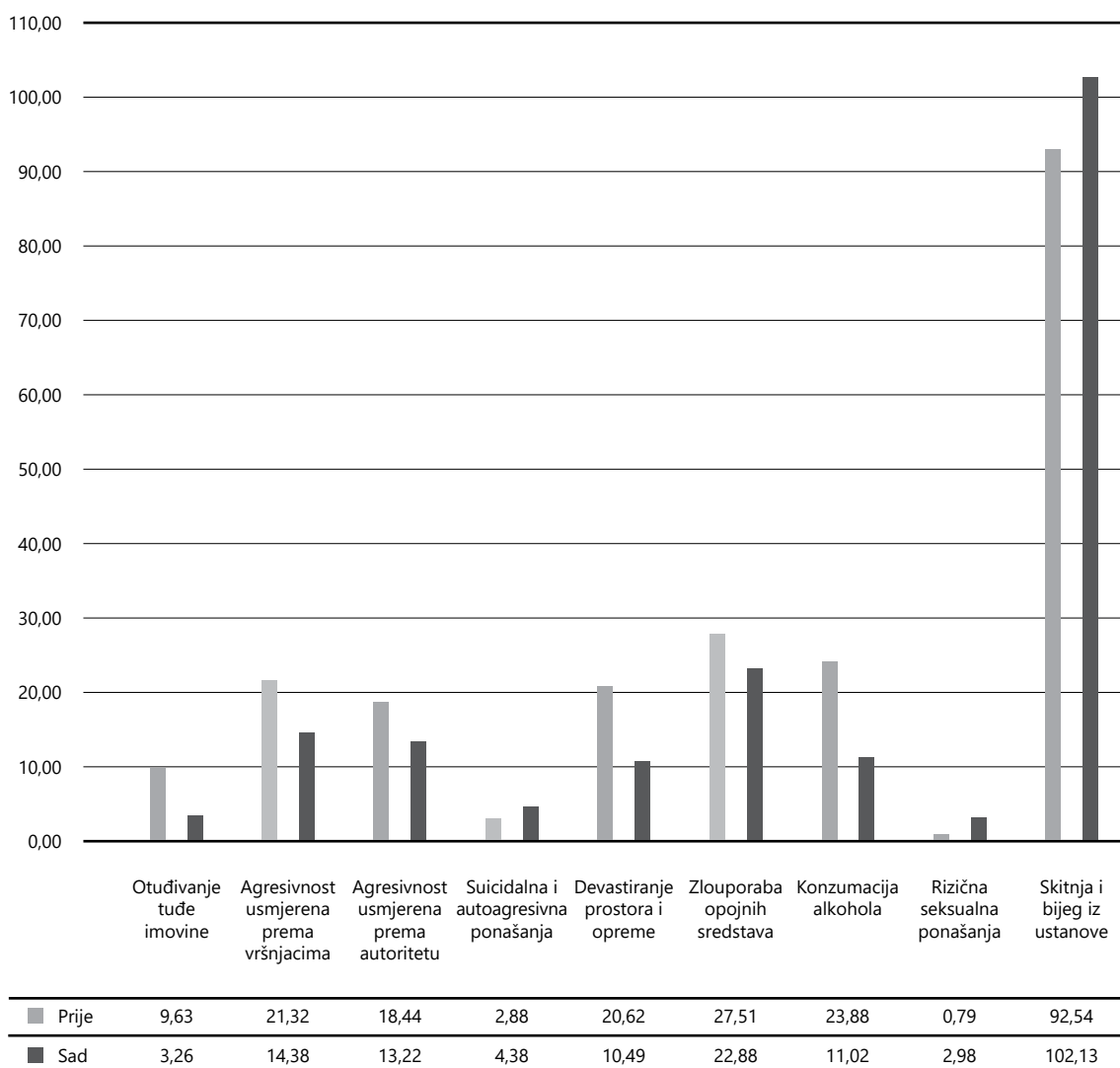
Graf 3. Frekvencije problema u ponašanju (prije i sada) – ženske korisnice

Kada promotrimo pojavne oblike problema u ponašanju u ženskoj populaciji za razdoblje PRIJE, vidljivo je da korisnice najviše manifestiraju skitnju i bijeg iz ustanove (93,44), zatim zlouporebu opojnih sredstava (21,98) i devastiranje prostora i opreme (10,97). Za razdoblje SAD vidljivo je da korisnice najviše manifestiraju skitnju i bijeg iz ustanove (110,82), zatim zlouporebu opojnih sred-

stava (23,78) pa agresivnost usmjerenu prema vršnjacima (18,55). Korisnice su u razdoblju PRIJE najmanje manifestirale otuđivanje tuđe imovine (3,31), rizična seksualna ponašanja (5,01) te suicidalna i autoagresivna ponašanja (5,14). U razdoblju SAD najmanje su manifestirale rizična seksualna ponašanja (0,95), otuđivanje tuđe imovine (3,21) te suicidalna i autoagresivna ponašanja (3,62).

Ako usporedimo rezultate u razdobljima PRIJE i SAD za žensku populaciju vidljivo je da su kod pet pojavnih oblika (agresivnost usmjerena prema vršnjacima, agresivnost usmjerena prema autoritetu, zlorporaba opojnih sredstava, konzumacija alkohola te skitnja i bijeg iz ustanove) frekvencije u razdoblju SAD više, a kod četiri pojavna oblika (otuđivanje tuđe imovine, suicidalna i autoagresivna ponašanja, devastiranje prostora i opreme te rizična seksualna ponašanja) frekvencije u razdoblju PRIJE više.

Provedenim t-testom za male nezavisne uzorke utvrđeno je postojanje značajne razlike samo u pojavnom obliku rizičnih seksualnih ponašanja ($p < 0,05$) gdje je rezultat u razdoblju PRIJE viši te u pojavnom obliku skitnja i bijeg iz ustanove ($p < 0,05$) gdje je rezultat u razdoblju SAD viši.

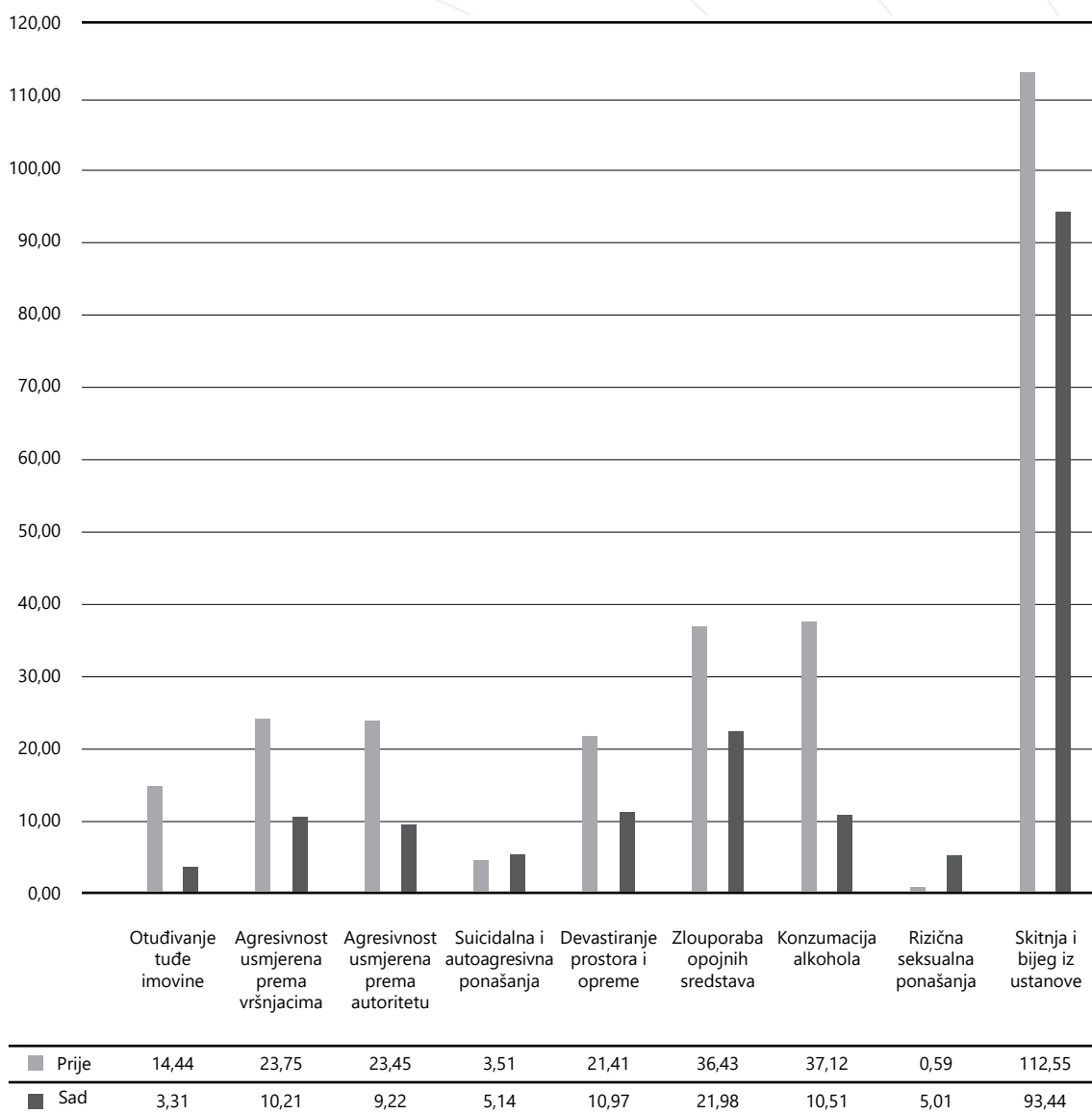

Graf 4. Frekvencije problema u ponašanju s obzirom na spol

Kada promotrimo pojavne oblike problema u ponašanju za mušku populaciju tijekom osam godina praćenja, vidljivo je da su najviše manifestirali skitnju i bijeg iz ustanove (92,54), zatim zlouporabu opojnih sredstava (27,51) i konzumaciju alkohola (23,88). Korisnice su najviše manifestirale skitnju i bijeg iz ustanove (102,13), zatim zlouporabu opojnih sredstava (22,88) i agresivnost usmjerenu prema vršnjacima (14,38). Korisnici su najmanje manifestirali rizična seksualna ponašanja (0,79), zatim suicidalna i autoagresivna ponašanja (2,88) te otuđivanje tuđe imovine (9,63). Korisnice su najmanje manifestirale ista tri pojava oblika, uz nešto drugačiji poredak – rizična seksualna ponašanja (2,98), otuđivanje tuđe imovine (3,26) te suicidalna i autoagresivna ponašanja (4,38).

Vidljivo je da kod šest pojava oblika problema u ponašanju (otuđivanje tuđe imovine, agresivnost usmjerena prema vršnjacima, agresivnost usmjerena prema autoritetu, devastiranje prostora i opreme, zlouporaba opojnih sredstava i konzumacija alkohola) korisnici imaju više frekvencije, a kod tri pojava oblika problema u ponašanju (suicidalna i autoagresivna ponašanja, rizična seksualna ponašanja, skitnja i bijeg iz ustanove) korisnice imaju više frekvencije.

Provedenim t-testom za male nezavisne uzorke utvrđeno je postojanje statistički značajne razlike samo u pojava oblicima devastiranja prostora i opreme ($p < 0,05$) i konzumacije alkohola ($p < 0,05$), a u obama pojava oblicima korisnici ostvaruju značajno više rezultate.

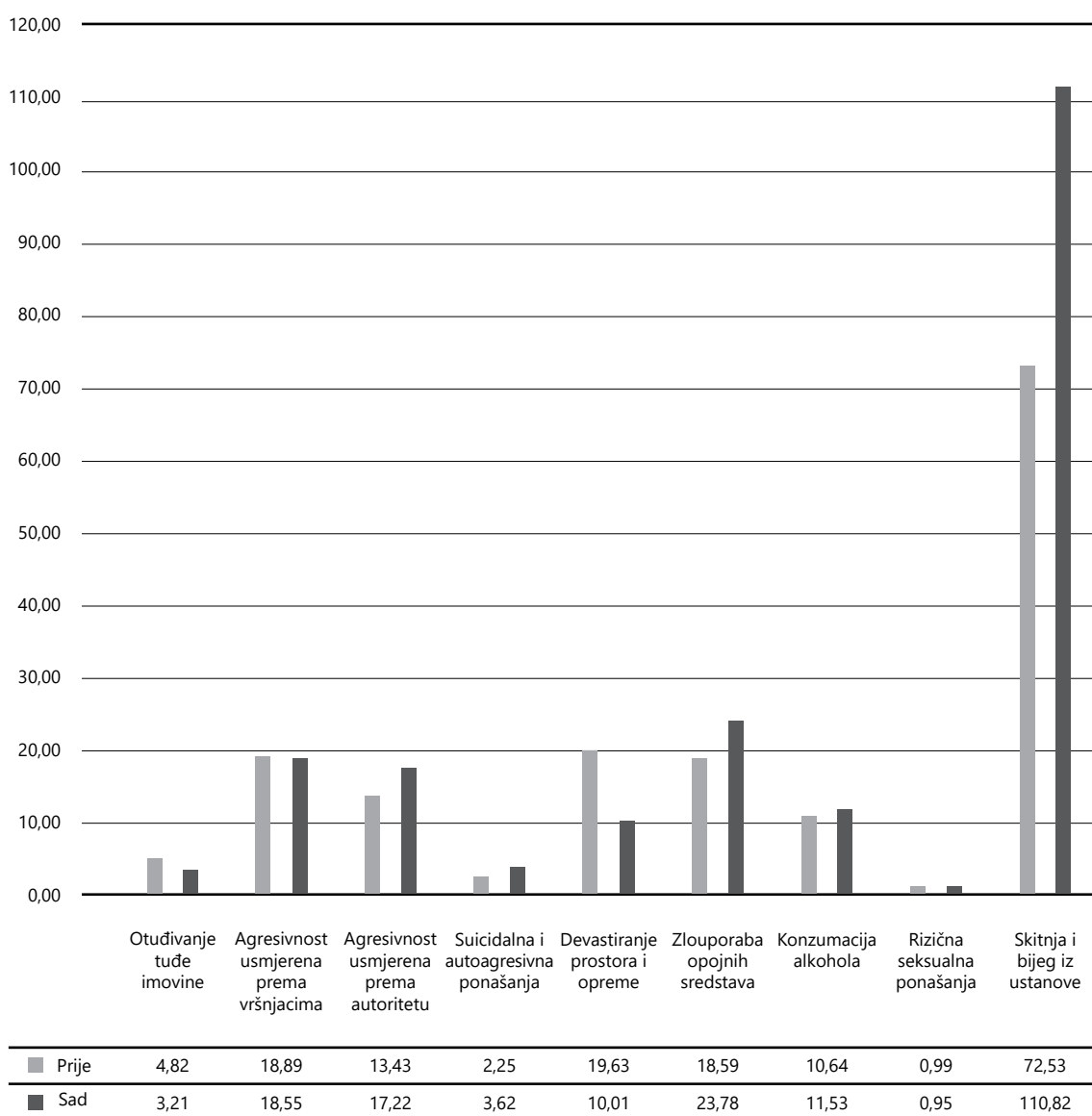
Graf 5. Frekvencije problema u ponašanju s obzirom na spol – PRIJE

Kada promotrimo pojavne oblike problema u ponašanju samo u razdoblju PRIJE, vidljivo je da su korisnici najviše manifestirali skitnju i bijeg iz ustanove (112,55), zatim konzumaciju alkohola (37,12) te zlouporebu opojnih sredstava (36,43), dok su u istom tom razdoblju korisnice najviše manifestirale skitnju i bijeg iz ustanove (93,44), zatim zlouporebu opojnih sredstava (21,98) te konzumaciju alkohola (10,51). Korisnici su najmanje manifestirali rizična seksualna ponašanja (0,59), zatim suicidalna i autoagresivna ponašanja (3,51) te otuđivanje tuđe imovine (14,44). Korisnice su najmanje manifestirale ista tri pojavna oblika, uz nešto drugačiji redoslijed – otuđivanje tuđe imovine (3,31), rizična seksualna ponašanja (5,01) te suicidalna i autoagresivna ponašanja (5,14).

Ako usporedimo rezultate korisnika i korisnica u tom razdoblju vidljivo je da kod sedam pojavnih oblika problema u ponašanju (otuđivanje tuđe imovine, agresivnost usmjerena prema vršnjacima, agresivnost usmjerena prema autoritetu, devastiranje prostora i opreme, zlouporeba opojnih

sredstava, konzumacija alkohola te skitnja i bijeg iz ustanove) korisnici imaju više frekvencije, a kod dvaju pojava oblika probleme u ponašanju (suicidalna i autoagresivna ponašanja te rizična seksualna ponašanja) korisnici imaju više frekvencije.

Provedenim t-testom za male nezavisne uzorke utvrđeno je postojanje značajne razlike ($p < 0,05$) u svih sedam pojava oblika problema u ponašanju u kojima korisnici postižu više rezultate te u pojavnom obliku rizična seksualna ponašanja ($p < 0,05$) u kojima korisnici ostvaruju značajno viši rezultat.

Graf 6. Frekvencije problema u ponašanju s obzirom na spol – SADA

Kada promotrimo pojavne oblike problema u ponašanju u razdoblju SAD vidljivo je da su korisnici najviše manifestirali skitnju i bijeg iz ustanove (72,53), zatim devastiranje prostora i opreme (19,63)

i agresivnost usmjerenu prema vršnjacima (18,89). U istom razdoblju kod korisnica je najviša frekvencija skitnje i bijega iz ustanove (110,82), zatim zlouporabe opojnih sredstava (23,78) te agresivnosti usmjerene prema vršnjacima (18,55). U tom razdoblju korisnici su najmanje manifestirali rizična seksualna ponašanja (0,99), zatim suicidalna i autoagresivna ponašanja (2,25) te otuđivanje tuđe imovine (4,82). Korisnice su najmanje manifestirale ista tri pojavna oblika, ali s malo drugačijim redoslijedom – rizična seksualna ponašanja (0,95), otuđivanje tuđe imovine (3,21) te suicidalna i autoagresivna ponašanja (3,62).

Ako usporedimo rezultate korisnika i korisnica vidljivo je da u tom razdoblju kod pet pojavnih oblika problema u ponašanju (agresivnost usmjerena prema autoritetu, suicidalna i autoagresivna ponašanja, zlouporaba opojnih sredstava, konzumacija alkohola te skitnja i bijeg iz ustanove) korisnice imaju više frekvencije, a u četiri pojavna oblika problema u ponašanju (otuđivanje tuđe imovine, agresivnost usmjerena prema vršnjacima, devastiranje prostora i opreme te rizična seksualna ponašanja) korisnici imaju više frekvencije.

Provedenim t-testom za male nezavisne uzorke utvrđene su značajne razlike u svega dvama pojavnim oblicima problema u ponašanju – devastiranju prostora i opreme u kojem korisnici ostvaruju značajno viši rezultat ($p < 0,05$) te skitnji i bijegu iz ustanove u kojima korisnice ostvaruju značajno viši rezultat ($p < 0,05$).

RASPRAVA

Dobiveni rezultati za djecu i mlade smještene u Domu za odgoj djece i mladeži Karlovac za razdoblje od osam godina praćenja (od 2013. do 2020.), pokazuju da su najrašireniji pojavni oblici problema u ponašanju skitnja i bijeg iz ustanove, zlouporaba opojnih sredstava te agresivnost usmjerena prema vršnjacima. Prva dva najraširenija pojavna oblika bila su najzastupljenija i u oba pojedinačnim razdobljima praćenja. Detaljnijim uvidom u obrasce frekvencija pojavnih oblika problema u ponašanju za pojedine korisnike i korisnice proizlazi da je u tim oba razdobljima praćenja pojavni oblik skitnja i bijeg iz ustanove manifestiralo svega nekoliko korisnika i korisnica, međutim, isti su to činili kontinuirano. Time su i značajno povećali frekvenciju navedenog pojavnog oblika problema u ponašanju na razini cijele odgojne grupe, a samim time i ustanove. Uvidom u ostalu dokumentaciju tih korisnika odnosno korisnica, proizlazi da se kao razlog takvom ponašanju najčešće navode emocionalne mladenačke veze s vršnjacima iz sredine izdvajanja. Taj pojavni oblik najčešće naglo počinje, ali često naprasno i spontano prestaje zbog okolnosti prekida tih emocionalnih veza. Osim toga, razvojem odnosa odgajatelja s korisnicom ili korisnikom te izraženijim odgojnim utjecajem koji iz tog odnosa proizlazi, kod većine dolazi do postupnog opadanja tog oblika ponašanja. Slična situacija je i u pogledu pojavnog oblika zlouporaba opojnih sredstava gdje je manji broj korisnika i korisnica smještaja (najčešće iz većih urbanih sredina) nakon dolaska u ustanovu nastavljao ili pokušavao nastaviti s navikama konzumiranja ili distribucije sredstava ovisnosti vršnjacima. U vezi s tim pojavnim oblikom najčešće su se tražile usluge drugih dionika u lokalnoj i široj zajednici. Iz dostupne dokumentacije tih korisnika proizlazi da je kvalitetna mreža usluga kod muške populacije zasigurno doprinijela značajnu smanjenju frekvencija konzumiranja u novijem razdoblju u odnosu na ranije. Što se tiče korisnica, taj pojavni oblik je u porastu, a može se

objasniti dolaskom nekoliko novih korisnika na smještaj sredinom drugog promatranog razdoblja s kojima poduzete aktivnosti još nisu donijele željene rezultate. Što se tiče pojavnog oblika agresivnost usmjerena prema vršnjacima, ona je pravilnije raspoređena na veći broj korisnika i korisnica, pri čemu su se uvidom u pojedinačne obrasce frekvencija korisnici i korisnice mlađe kronološke dobi nametali kao oni koji su češće manifestirali takva ponašanja. Drugi trend koji se nameće je porast agresivnosti u posljednjem razdoblju kod korisnika (ne samo prema vršnjacima koja je treći najzastupljeniji pojavni oblik problema u ponašanju kod njih već i prema autoritetu), što je zahtijevalo njihovo dodatno uključivanje u specifične tretmanske aktivnosti. Ako usporedimo treći pojavni oblik po zastupljenosti u razdoblju SAD i PRIJE, vidimo da se u razdoblju PRIJE on razlikuje i odnosi se na konzumaciju alkohola. Pojavni oblik konzumacije alkohola je, kao i u slučaju zlouporabe opojnih sredstava, ponavljajuće zastupljen kod manjeg broja korisnika, ali ipak ih je nešto više nego u slučaju zlouporabe sredstava ovisnosti te su u većem dijelu muškog spola. U pogledu konzumacije alkohola je u novije vrijeme zapravo došlo do značajnog pada u odnosu na ranije razdoblje, što uvidom u osobnu dokumentaciju korisnika možemo povezati s njihovom uključenosti u dostupnu mrežu podrške i usluga. Ako ukupno sagledavamo ponašanja djece i mladih smještenih u Domu za odgoj djece i mladeži Karlovac, vidljivo je da je u opadanju frekvencija problema u ponašanju kod svih pojedinačnih ponašanja, izuzev već navedenoga agresivna ponašanja prema vršnjacima.

Uspoređujući rezultate korisnika i korisnica u cjelokupnom razdoblju praćenja korisnici postižu značajno više frekvencije u dvama pojava oblicima problema u ponašanju – devastiranju prostora i opreme te konzumaciji alkohola. Detaljnijim uvidom u pojedinačnu dokumentaciju korisnika i korisnica, možemo istaknuti da su devastiranju prostora i opreme najviše skloni korisnici male skupine muškog spola koji često na taj, od ranije naučen način, izražavaju svoje nezadovoljstvo i frustraciju. Kod korisnika starije kronološke dobi ta su ponašanja evidentno manje zastupljena. Konzumacija alkohola je kulturološki više vezana uz muški spol, naročito u manjim sredinama iz kojih je u tom promatranom razdoblju dolazio veći broj korisnika. Korisnice u odnosu na korisnike u cjelokupnom razdoblju praćenja ostvaruju više frekvencije ponašanja u trima pojava oblicima, međutim, bez prisutnih značajnih razlika.

Dodatno gledajući održava li se razlika među spolovima protokom vremena, ustanovljeno je da su u ranijem razdoblju za korisnike zabilježene značajno više frekvencije u odnosu na korisnice u čak sedam pojava oblika problema u ponašanju – sve izuzev suicidalnih i autoagresivnih ponašanja te rizičnih seksualnih ponašanja gdje su za korisnice zabilježene više frekvencije. U jednom od tih dvaju pojava oblika u kojima su za korisnice evidentirane više frekvencije, razlike su se pokazale značajnima, a odnosile su se na rizična seksualna ponašanja. Najopasnije posljedice za adolescente su spolne bolesti i neželjena trudnoća (Huterer i Nagy, 2019). Često je upravo zbog toga raširen stav da rizična seksualna ponašanja mogu imati značajnije negativne posljedice za korisnice te se, ponekad i subjektivno, tom području kod korisnica posvećuje više pozornosti. Osim toga, djevojčice ranije spolno sazrijevaju te na taj način u kombinaciji s ostalim problemima u ponašanju ranije ulaze u situacije koje se mogu smatrati rizičnima, dok su se kod korisnika te situacije i kulturološki više tolerirale i nisu se vezale uz problem u ponašanju. Danas je jasan stav da rizično seksualno ponašanje za oba spola sa sobom nosi brojne posljedice – psihološke, biološke te socijalne.

U novijem se razdoblju razlike između korisnika i korisnica evidentno smanjuju te su za korisnice zabilježene više frekvencije u odnosu na korisnike u većini – pet od devet pojava oblika proble-

ma u ponašanju. Ako se osvrnemo na maloprije istaknuti pojavni oblik rizičnih seksualnih ponašanja kod smještene djece i mladih, u novijem je razdoblju isto zastupljenije kod muškog spola. Isto možemo djelomično objasniti i time da se u posljednje vrijeme razvila svijest o važnosti individualnog i grupnog rada o toj tematici i s muškim korisnicima koji su, dojam je i stručnih radnika uključenih u rad s objema kategorijama djece i mladih sada otvoreniji u pogledu tih tema. Značajne su razlike, gledajući svih devet pojavnih oblika u ponašanju, prisutne i nadalje u pogledu devastiranja prostora i opreme gdje su više frekvencije evidentirane za korisnike, a što smo ranije u raspravi i nastojali objasniti, te skitnji i bijegu iz ustanove gdje su više frekvencije sada evidentirane za korisnice. Za taj pojavni oblik karakteristično je da mu je frekvencija uvjerljivo najviša za oba spola u svim razdobljima praćenja te da je ukupna frekvencija tog pojavnog oblika jednaka zbroju frekvencija svih osam drugih pojavnih oblika problema u ponašanju. Vezano uz taj pojavni oblik, rezultate ćemo usporediti s rezultatom istraživanja provedenog na populaciji djece i mladih u domovima za odgoj na području Hrvatske od strane Ratkajec Gašević i suradnika (2017). Podatci tog istraživanja upozoravaju, kao što je kratko spomenuto u uvodu, da djevojke češće bježe iz ustanova. Dostupni pokazatelji o toj problematici potvrđuju da na dva mladića koja nisu bježala dolazi jedan mladić koji je bježao, dok na jednu djevojku koja nije bježala, dolaze tri djevojke koje su bježale. Iz Izvješća o radu pravobraniteljice za djecu za 2020. proizlazi da djeca i mladi bježe iz ustanova najčešće zbog problema adaptacije u instituciji (164) te izbjegavanja odgojne mjere u ustanovi (20), dok je veliki broj onih (166) koji se nakon dopusta provedenog kod kuće ne vrate na vrijeme u ustanovu. U našem slučaju vezano uz taj pojavni oblik dogodila se zanimljiva situacija da su u prvom razdoblju praćenja korisnici ostvarivali značajno više rezultate od korisnica dok su u drugom razdoblju praćenja rezultati u skladu s podacima iz literature te korisnice sad ostvaruju statistički značajno više frekvencije rezultata od korisnika. Očito je riječ o varijabilnom pojavnom obliku problema u ponašanju među našim korisnicima i korisnicama.

U kontekstu ograničenja našeg rada unatoč naoko jednostavnoj proceduri evidentiranja ponašanja djece i mladih u ustanovi te jasnim uputama danim odgajateljima za provođenje istog, sam proces može biti subjektivno narušen situacijskim čimbenicima te razinom kvalitete poznavanja i razvijenoosti odnosa odgajatelja i djeteta/mlade osobe. Objektivne okolnosti poput radnog iskustva, razlike u percepciji konteksta situacije, zatim izmjene odgajatelja u odgojnoj grupi zbog organizacijskih i inih razloga (fluktuacija uzrokovanih odlascima u mirovinu, promjenama radnog mjesta, zapošljavanjem novih djelatnika i sl.) mogu također značajno utjecati na samu procjenu. Još jedno od ograničenja odnosi se na mali, specifični uzorak smještene djece i mladih s problemima u ponašanju iz samo jedne ustanove, koji je nestabilan i podložan neplaniranim promjenama. Osim toga, analiza frekvencija u takvom obliku, radi jednoga ili dva korisnika/korisnice može u potpunosti promijeniti podatke na razini cijele grupe, ali i ustanove u cjelini.

U pogledu prijedloga za poboljšanje, u perspektivi bi bilo poželjno u istraživanje ovakvog tipa uključiti još neke pojavne oblike koje bi podacima, koji su prikupljeni gotovo jedno desetljeće, dali dodatnu vrijednost te je radi toga u tijeku ažuriranje obrasca praćenja frekvencija problema u ponašanju u koji se planiraju uvesti novi pojavni oblici kao npr. konzumiranje duhanskih proizvoda, otpor prema izvršavanju školskih obaveza i rizična ponašanja na društvenim mrežama. Smatramo, također, da bi samoprocjena manifestacije problema u ponašanju korisnika i korisnica smještenih u ustanovu, podacima evidentiranim od strane odgajatelja dala dodatnu dimenziju i potpuniju

sliku stvarnog stanja. Ono što bi, također, u perspektivi bilo poželjno učiniti je da se u dogovoru s drugim ustanovama socijalne skrbi i/ili drugim dionicima provede istraživanje kojim bi se evidentirali pojavni oblici problema u ponašanju na većem uzorku djece i mladih smještenih u instituciju, što bi samim time posredno omogućavalo i primjereniju usporedbu u pogledu vremenske razlike. Također bi u perspektivi bilo korisno provesti sveobuhvatno istraživanje u kojem bi se osim djece i mladih koji su smješteni u ustanovu obuhvatilo djecu i mlade koji su korisnici izvaninstitucijskih usluga doma te njihove vršnjake iz lokalne zajednice koji nisu korisnici usluga socijalne skrbi te usporediti dobivene podatke i trendove.

ZAKLJUČAK

Provedeno istraživanje pokazuje da su kod djece i mladih smještenih u Domu za odgoj djece i mladeži Karlovac najrašireniji pojavni oblici problema u ponašanju vezani uz skitnju i bijeg iz ustanove, konzumaciju različitih sredstava ovisnosti (alkohola ili drugih opojnih sredstava) te agresivna ponašanja (usmjerena prema vršnjacima, autoritetu ili inventaru). Taj spektar pojavnih oblika problema u ponašanju najviše je prisutan ako posebno analiziramo korisnike, odnosno korisnice te je najizraženiji i u obama razdobljima praćenja.

Istovremeno, kod djece i mladih smještenih u Domu za odgoj djece i mladeži Karlovac najmanje su prisutni pojavni oblici problema u ponašanju vezani uz rizična seksualna ponašanja, suicidalna i autoagresivna ponašanja te otuđivanja tuđe imovine. Taj spektar pojavnih oblika problema u ponašanju najmanje je zastupljen ako posebno analiziramo korisnike, odnosno korisnice te je najmanje izražen i u obama razdobljima praćenja.

Korisnici i korisnice skloni bjegovima, oni koji su često pod utjecajem različitih sredstava ovisnosti te oni agresivni prema okolini slabije su dostupni te je u radu s njima ključno prevladati otpor prema pružanju podrške i pedagoškom vođenju. Ostali manifestirani pojavni oblici također predstavljaju izazov u radu, međutim, evidentno je da kod djece na institucijskom smještaju dostupnost pedagoškom vođenju predstavlja osnovni preduvjet za niz aktivnosti i širi spektar intervencija u skladu s procijenjenim potrebama svakog korisnika i korisnice te specifičnostima odgojne grupe.

Evidentnim se pokazalo da populacija djece i mladih s problemima u ponašanju češće iskazuje višestruka rizična ponašanja koja su međusobno povezana, nego pojedino izdvojeno ponašanje. Unatoč potrebi odgojnoga i stručnog utjecaja radi uklanjanja pojedinoga pojavnog oblika problema u ponašanju, stručnjaci koji rade s djecom s problemima u ponašanju moraju se ponajprije usmjeriti na jačanje samopouzdanja i samopoštovanja pojedinca, poticanje snaga i zaštitnih čimbenika, te razvijanje kvalitetne mreže podrške.

Rezultate dobivene provedenim istraživanjem na populaciji djece i mladih smještenih u Domu za odgoj djece i mladeži Karlovac smatramo poticajnim, ne samo radi trenda smanjenja većine svih pojavnih oblika problema u ponašanju u novije vrijeme već radi prvog takvog tipa istraživanja provedenoga u Domu za odgoj djece i mladeži Karlovac te se nadamo da smo njime dali svoj doprinos u sagledavanju i unapređenju tretmanskog rada s djecom i mladima.

LITERATURA

- Achenbach, T. M. (1993). Taxonomy and comorbidity of conduct problems: Evidence from empirically based approaches. *Development and Psychopathology*, 5(1-2), 51–64.
- Bašić, J., Koller-Trbović, N. i Uzelac, S. (2004). *Poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja: pristupi i pojmovna određenja*. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
- Bezinović, P., Roviš, D., Malatestinić, Đ., Selestrin, Z. i Mataija Redžović, A. (2020). *Rizična ponašanja i mentalno zdravlje srednjoškolaca u Primorsko-goranskoj županiji*. Primorsko-goranska županija.
- Bračulj, A. (2015). *Rizično seksualno ponašanje adolescenata na području Zagreba*. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
- Gazilj, I., Borić, I. i Ćosić, A. (2021). The experience of residential care from the perspective of adolescents and caregivers. *Revija za elementarno izobraževanje=Journal of elementary education*, 14, 35–61. <https://doi.org/10.18690/rei.14.Spec.Iss.35-61.2021>
- Hirtenlehner, H., Sims Blackwell, B., Leitgoeb, H. i Bacher, J. (2014). Explaining the Gender Gap in Juvenile Shoplifting: A Power-Control Theoretical Analysis. *Deviant Behavior*, 35, 41–65.
- Hrvatski Zavod za javno zdravstvo (2020). Istraživanje o zdravstvenom ponašanju učenika (HBSC) 2018. – osnovni pokazatelji za Hrvatsku. Preuzeto s: <https://www.hzjz.hr/medunarodna-istrazivanja/istrazivanje-o-zdravstvenom-ponasanju-ucenika-hbsc-2018-osnovni-pokazatelji-za-hrvatsku/>
- Huterer, N. i Nagy, A. (2019). Rizično seksualno ponašanje adolescenata. *Didaskalos: časopis Udruge studenata pedagogije Filozofskog fakulteta Osijek*, 3(3), 137–150.
- Koller-Trbović, N., (1999). Programiranje tretmana za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju. U N. Koller-Trbović (ur.), *Odgoj u domovima – kako dalje* (str. 49-59). Ministarstvo rada i socijalne skrbi.
- Koller-Trbović, N., Miroslavljević, A. i Jeđud Borić, I. (2017). *Procjena potreba djece i mladih s problemima u ponašanju-konceptualne i metodičke odrednice*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku. Preuzeto s: <https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/Prirucnik-o-procjeni-potreba-web.pdf>
- Koller-Trbović, N., Žižak, A. i Jeđud Borić, I. (2011). *Standardi za terminologiju, definiciju, kriterije i način praćenja pojave poremećaja u ponašanju djece i mladih*. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
- Kregar, K. (2004). Socijalna podrška djece smještene u dječjim domovima i udomiteljskim obiteljima u Republici Hrvatskoj. *Ljetopis socijalnog rada*, 11(2), 229–248.
- Krstanović, N. (2016). *Internalizirani poremećaji kod djece i adolescenata*. Završni rad. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet.
- Lebedina Manzoni, M. (2007). *Psihološke osnove poremećaja u ponašanju*. Naklada Slap.
- Maglica, T. i Džanko, P. (2016). Internalizirani problemi u ponašanju među splitskim srednjoškolicima. *Školski vjesnik: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 65(4), 559–585.
- Maurović, I. (2015). *Otpornost adolescenata u dječjim domovima*. Doktorska disertacija. Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada.
- Miser, I. (2016). *Pojavnost i prevencija internaliziranih problema kod srednjoškolaca s područja Međimurske županije*. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

- Pravobranitelj za djecu (2021). *Izješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2020. godinu (i ranije godine)*. Preuzeto s: <http://dijete.hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/>
- Ratkajec Gašević, G., Zalović, T. i Maurović, I. (2017). Bjegovi mladih iz odgojnih ustanova. U S. Popović i J. Zloković (ur.), *Zaštita prava na zdravlje djece i mladih u alternativnoj skrbi* (str. 56–75). Filozofski fakultet u Rijeci.
- Silva, I. i Gaspar, M. (2014). Supporting Portuguese residential child care staff: An exploratory study with the Incredible Years Basic Parent Programme. *Psychosocial Intervention*, 23, 33–41.
- Sladović Franz, B. (2003). *Psihosocijalni razvoj djece u dječjim domovima*. Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
- Šakić, V., Franc, R. i Mlačić, B. (2002). Samoiskazana sklonost adolescenata socijalnim devijacijama i antisocijalnim ponašanjima. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 11(2-3), 265–289.
- Vrselja, I., Sučić, I. i Franc, R. (2009). Rizična i antisocijalna ponašanja mlađih adolescenata i privrženost školi. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 18(4-5), 739–762.
- Wicks-Nelson, R. i Israel, A. C. (2021). *Psihologija abnormalnog doživljavanja i ponašanja djece i adolescenata*. Naklada Slap.
- Zakon o socijalnoj skrbi. *Narodne novine*, 18/22.

Prilog 1. Obrazac za evidentiranje frekvencija pojavnih oblika problema u ponašanju

Pojavni oblici PUP-a	Mjesec u godini												Ukupno za godinu
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
Otuđivanje tuđe imovine													
Agresivnost usmjerena prema vršnjacima													
Agresivnost usmjerena prema autoritetu													
Suicidalna i autoagresivna ponašanja													
Devastiranje prostora i opreme													
Zlouporaba opojnih sredstava													
Konzumiranje opojnih droga													
Konzumiranje alkohola													
Rizična seksualna ponašanja													
Skitnja i bijeg iz ustanove													

ANALYSES OF MANIFESTED BEHAVIORAL PROBLEMS OF CHILDREN AND YOUTH IN INSTITUTIONAL TREATMENT IN RESIDENTIAL CARE INSTITUTION FOR CHILDREN AND YOUTH KARLOVAC

Duško Dragojević

Duško Jaković

Residential Care Institution for Children and Youth Karlovac

ABSTRACT

This paper attempts to demonstrate frequencies of behavioral problems in the population of male and female users staying in the Residential Care Institution for Children and Youth Karlovac in the period from 2013 to 2020. The aim was to identify the most prevalent forms of behavioral problems in this population and to see whether there is a difference in the frequency of manifested behavioral problems of children and youth in the period 2017-2020 compared to the previous four year period, 2013-2016. In addition, we wanted to determine whether there is a difference in the frequency of manifested behavioral problems between male and female users and whether this difference is constant in both periods.

Over a period of eight years, the frequencies of behavioral problems were grouped into nine phenomenal forms and recorded by social educators. It is shown that the results in two forms of manifested behavioral problems – alcohol consumption and vagrancy/escape from the institution in the period 2017-2020 were significantly lower compared to 2013-2016, while in the other seven forms of manifested behavioral problems there were no significant differences. Only in terms of peer aggression, the result is higher in the more recent period, but not significantly compared to the previous period. It was also found that in seven forms of manifested behavioral problems, there were no significant differences between male and female users. In two forms of manifested behavioral problems – damaging physical property/equipment and alcohol consumption, male users had significantly higher results compared to female users. In three forms of manifested behavioral problems – suicidal and auto aggressive behaviors, risky sexual behaviors, and vagrancy/escape from the institution, female users showed higher results (although not statistically significant) compared to male users. It has also been shown that the frequencies of manifested behavioral problems between users are not constant in both periods of time and that gender differences are significantly lower.

In conclusion, it is indicated that the planning of institutional treatment for users with behavioral problems should be adapted to their individual characteristics and needs, paying attention to generational characteristics and gender factors. A comprehensive assessment of behavioral problems manifested by children and youth in residential care shows the need for frequent modification of treatment and expanding the spectrum of interventions.

Keywords: behavioral problems, institutional care, individual treatment plan